

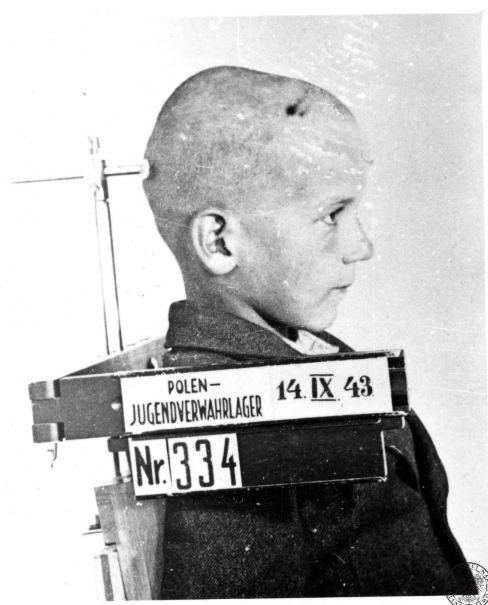
Edukacja IPN

<https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/oben/lodz/wystawy-w-regionie/wystawy-do-wypozyczenia/129740,Wystawa-Dzieci-z-Przemyslowej-niemiecki-oboz-w-Lodzi-19421945-Children-from-Prze.html>

25.04.2024, 19:55

Wystawa „»Dzieci z Przemysłowej« - niemiecki obóz w Łodzi (1942-1945)” / „»Children from Przemysłowa Street« - German camp in Łódź (1942-1945)”

Staraniem Oddziałowego Biura Edukacji Narodowej IPN w Łodzi powstała wystawa o obozie dla polskich dzieci i młodzieży przy ul. Przemysłowej w Łodzi. Ekspozycję przygotowano w trzech wersjach językowych: polskiej, angielskiej i niemieckiej. Poniżej prezentujemy wybór tekstów z wystawy w języku polskim i angielskim (PL/ ENG).

Fotografie policyjne małoletnich więźniów z niemieckiego obozu pracy dla polskich dzieci przy ul. Przemysłowej w Łodzi: Wojciech Papież (nr 334); Jerzy Grenda (nr 343), Brygida Sierant. /Instytut

Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi/

Police photographs of underage prisoners of the German labour camp for Polish children in Przemysłowa Street in Łódź: Wojciech Papież (no. 334); Jerzy Grenda (no. 343), Brygida Sierant. /Institute of National Remembrance, Branch in Łódź/

Po zakończeniu drugiej wojny światowej pamięć o niemieckim obozie pracy dla polskich dzieci przy ul. Przemysłowej w Łodzi – usytuowanym na terenie Litzmannstadt Ghetto – zaczęła słabnąć, a niemal wszelkie pozostałości po nim uległy zniszczeniu.

Najwięcej materiałów na temat obozu zebrala Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Łodzi, która prowadziła w tej sprawie śledztwo od 1969 r. W grudniu 1970 r. zatrzymano w Łodzi byłą funkcjonariuszkę obozową Eugenię Pol (do 1945 r. posługiwała się nazwiskiem Pohl), która w czasie wojny podpisała volkslistę i pracowała w obozie od 1943 r. Sądono ją w latach 1972–1975 i za zbrodnie na dzieciach skazano na 25 lat więzienia. Pol wolność odzyskała w 1989 r. i powróciła do Łodzi, gdzie zmarła 2003 r.

Eugenia Pol nie była jedynym funkcjonariuszem obozowym skazanym przez polski wymiar sprawiedliwości. W listopadzie 1945 r. powieszono Sydonię Bayer, zaś rok później stracono Edwarda Augusta. Procesu nie doczekał natomiast Teodor Busch, zakatowany w celi przez współwięźniów w 1945 r. Nie osądzono również polskich pracowników zatrudnionych przez niemiecki Urząd Pracy w obozie, choć w trakcie przygotowań do procesu przeciwko Pol zbierano od nich zeznania.

After the end of World War II, the memory of the German labour camp for Polish children in Przemysłowa Street in Łódź – situated within the borders of the Litzmannstadt Ghetto – began to fade away and almost all of its remnants were destroyed.

However, the greatest amount of material concerning the camp was collected by the District Commission for the Prosecution of Nazi Crimes in Łódź, which started to conduct an investigation into that matter in 1969. In December 1970, a former camp officer Eugenia Pol (before 1945, she used the surname Pohl), who signed a Volksliste during the War and worked in the camp from 1943, was detained. She was tried in the years 1972–1975 and sentenced to 25 years in prison for her crimes against children. Pol regained her freedom in 1989 and came back to Łódź, where she died in 2003.

Eugenia Pol was not the only camp officer that was sentenced by the Polish judicial system. In November 1945, Sydonia Bayer was hanged and a year later, Edward August was executed. Teodor Busch, in turn, did not live to see his own trial: in 1945 he was attacked in his prison cell by his fellow inmates. Polish workers employed in the camp by the German Employment Bureau were not judged either, even though their testimonies were collected during the preparatory phase of Pol's trial.

Więźniarki obozu, za nimi nadzorkczynie Eugenia Pol. /Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi/

Female camp prisoners with their supervisor, Eugenia Pol, standing behind them. /Institute of National Remembrance, Branch in Łódź/

Orzekający w jej procesie Wojewódzki Sąd w Łodzi nie potwierdził informacji byłego więźnia obozu i funkcjonariusza Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego we Wrocławiu Józefa Witkowskiego (do 1961 r. posługiwał się nazwiskiem Gacek), że do obozu trafiło ogółem ok. 12 000 nieletnich i przeżyło z nich jedynie 900 dzieci. Za materiał dowodowy nie uznano również jego publikacji *Hitlerowski obóz koncentracyjny dla małoletnich w Łodzi*, którą wydano w 1975 r. w nakładzie 2 700 egzemplarzy. Dlatego sąd oraz Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce stopniowo obniżały liczbę więźniów obozu i jego ofiar. Ostateczne dane sugerują, że przez niemiecki obóz w Łodzi przeszło od 2 000 do ponad 3 000 polskich dzieci. niespełna 200 więźniów zmarło lub zostało zamordowanych, choć z imienia i nazwiska ustalono jedynie jedną trzecią ofiar.

Koncepcja powołania obozu dla polskich dzieci pojawiła się już latem 1941 r. Wzorowano się na podobnym ośrodku pracy dla nieletnich Niemców w Moringen (Mohringen/Solling) w Dolnej Saksonii, gdzie więziono również chłopców z Czechosłowacji oraz Polski.

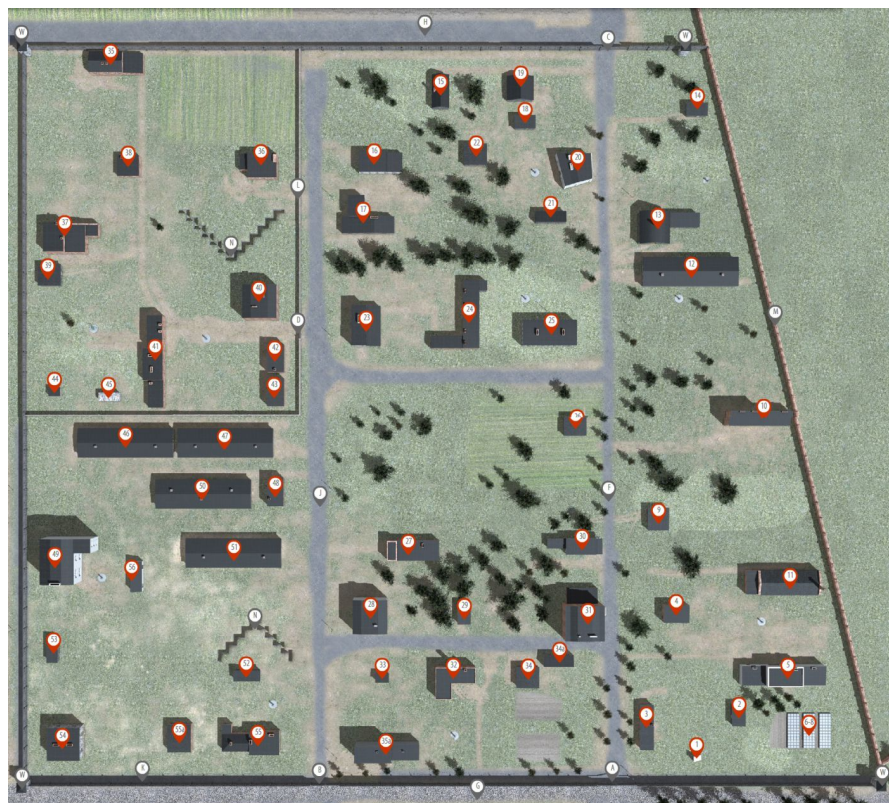
W czerwcu 1942 r. z Litzmannstadt Ghetto Niemcy wyłączyli pięciohektarową działkę, przeznaczając ją pod obóz pracy dla polskich dzieci. Strefę wyznaczono w kwartale ulic Górniczej, Emilii Plater, Brackiej i Przemysłowej. Na potrzeby kacetu wykorzystano kilkanaście przedwojennych budynków, które wcześniej przez dwa lata użytkowali zamknięci w getcie Żydzi.

The Voivodeship Court in Łódź, which adjudicated in Eugenia Pol's trial, did not confirm information quoted by a former prisoner of the camp and officer of the Voivodeship Department of Security in Wrocław Józef Witkowski (before 1961, he used the surname Gacek) that altogether ca. 12,000 minors were held in the camp, out of whom only 900 had survived. His publication entitled Nazi concentration camp for minors in Łódź, published in 1975 in 2700 copies, was not allowed as evidence either. That is why the Court and the District Commission for the Prosecution of Nazi Crimes in Łódź gradually lowered both the number of prisoners of the camp and the number of its victims. The final data suggest that between 2000 and over

3000 Polish children passed through the German camp. Nearly 200 prisoners died or were murdered, yet only one third of the victims' names has been determined.

The conception of setting up a camp for Polish children appeared as early as in the summer of 1941. The centre was modelled on a similar camp for underage Germans in Moringen (Mohringen/Solling) in Lower Saxony, where also boys from Czechoslovakia and Poland were imprisoned.

In June 1942, Germans excluded a parcel of five hectares from the Litzmannstadt Ghetto and dedicated it to the construction of a labour camp for Polish children. The zone was marked out within the block of today's Górnicza, Emilii Plater, Bracka and Przemysłowa Streets. A dozen or so pre-War buildings were used to satisfy the needs of the concentration camp. Prior to that, they had been used by the Jews locked up in the Ghetto.

Plan obozu z rekonstruowanymi obiektami – widok z góry. Wewnątrz obozu wygrodzono mniejszą strefę dla więźniarek, widoczne zygzaki to szczeliny przeciwlotnicze. Kadra obozowa dysponowała natomiast schronem, oznaczonym na planie numerem „1”. /*Niemiecki obóz dla dzieci przy ul. Przemysłowej w Łodzi* – narzędzie multimedialne, oprac.: Artur Ossowski (autor), Sebastian Kokoszewski (projekt graficzny), Łódź 2018 r./IPN Oddział w Łodzi/

Plan of the camp with reconstructed facilities – view from above. Inside the camp, a smaller zone was fenced off for the female prisoners; the visible zigzags are air-raid trenches. In turn, the camp staff had a bunker at their disposal, which on the plan is marked with the number “1”. /*German labour camp for Polish children in Przemysłowa Street in Łódź – multimedia tool, developed by: Artur Ossowski (author), Sebastian Kokoszewski (visual design), Łódź, 2018/Institute of National Remembrance in Łódź/*

Pierwszych więźniów w łódzkim obozie zarejestrowano 11 grudnia 1942 r., choć formalnie rozpoczął on działalność już dziesięć dni wcześniej. W niemieckiej terminologii określano go mianem *Polenjugendverwahrlager der Sicherheitspolizei in Litzmannstadt* (pol. Obóz Izolacyjny/Wychowawczy dla Młodych Polaków Policji Bezpieczeństwa w Łodzi), co wskazywało na jego przeznaczenie, narodowościowy charakter, wiek więźniów oraz określało organ nadzorujący. Natomiast strona polska, opisując znaczenie obozu, eksponowała przede wszystkim cel jego powstania, charakter podległości i

wiek osadzonych, stosując nazwę *Prewencyjny Obóz Policji Bezpieczeństwa dla Młodzieży Polskiej w Łodzi*.

The first prisoners were registered in the Łódź camp on 11 December 1942, although formally it had begun its operations already ten days earlier. In German terminology it was known under the name Polenjugendverwahrlager der Sicherheitspolizei in Litzmannstadt (in English Isolation/Educational Camp for Young Poles of the Security Police in Łódź); the name indicated its intended use, ethnic character, prisoners' age and determined the supervisory body. In turn, describing the significance of the camp, the Polish side emphasised mainly the aim to which it was created, as well as the dependency and age of the inmates by employing the name Preventative Camp of the Security Police for Polish Youth in Łódź.

Wizytacja obozu przez szefa niemieckiej policji kryminalnej w Łodzi SS-Sturmbannführera Karla Ehrlicha, którego oddelegowano w grudniu 1941 r. z Chemnitz do Łodzi. /Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi/

Inspection of the camp conducted by the chief of the German criminal police in Łódź, SS-Sturmbannführer Karl Ehrlich, who was delegated from Chemnitz to Łódź in December 1941. /Institute of National Remembrance, Branch in Łódź/

Obóz z trzech stron opasano trzymetrowym płotem ze ściśle do siebie przylegających desek i zwieńczono drutem kolczastym (odwzorowanie przestrzeni obozowej metodą cyfrową). /*Niemiecki obóz dla dzieci przy ul. Przemysłowej w Łodzi* - narzędzie multimedialne, oprac.: Artur Ossowski (autor), Sebastian Kokoszewski (projekt graficzny), Łódź 2018 r./IPN Oddział w Łodzi/

On three sides, a three-metre high fence was erected from closely fitted wooden planks and topped with barbed wire (digital recreation of the camp premises). /German labour camp for Polish children in Przemysłowa Street in Łódź - multimedia tool, developed by: Artur Ossowski (author), Sebastian Kokoszewski (visual design), Łódź, 2018/Institute of National Remembrance in Łódź/

Wzniesiono również cztery wieże strażnicze, które zrekonstruowano cyfrowo. */Niemiecki obóz dla dzieci przy ul. Przemysłowej w Łodzi - narzędzie multimedialne, oprac.: Artur Ossowski (autor), Sebastian Kokoszewski (projekt graficzny), Łódź 2018 r./IPN Oddział w Łodzi/*

Moreover, four watchtowers were erected, now digitally reconstructed. /German labour camp for Polish children in Przemysłowa Street in Łódź - multimedia tool, developed by: Artur Ossowski (author), Sebastian Kokoszewski (visual design), Łódź, 2018/Institute of National Remembrance in Łódź/

Dziś utrwalając historię obozu sięgamy po nieliczne fotografie oraz odtwarzamy cyfrowo jego obiekty. Korzystamy z planu stworzonego na potrzeby procesu Eugenii Pol i porównujemy go ze zdjęciami Łodzi z okresu wojny, jak też z fotografiami lotniczymi z wczesnych lat powojennych. Do wystawy dołączamy również relacje więźniów i sądowe zeznania, odnosząc je do miejsc związanych z obozem.

Today, perpetuating the history of the camp, we reach for the few surviving photographs and digitally recreate its buildings. We make use of the plan created for the needs of Eugenia Pol's trial and we compare it with the photographs of Łódź during the War as well as with aerial photographs from the early post-War years. We also add accounts of prisoners and court testimonies, relating them to the places connected with the camp.

Dzieci z Przemysłowej

niemiecki obóz w Łodzi 1942–1945

Fotografie policyjne małych dzieci z niemieckiego obozu pracy dla polskich dzieci przy ul. Przemysłowej w Łodzi; NN, Wojciech Papież (nr 334), Jerzy Grenda (nr 343), NN (nr 333), Brygida Sierant. [2]

Po okresie jednego roku pobytu we Wronkach wywieziono mnie wraz z innymi [osadzonymi] do karnego obozu pracy, przeznaczonego dla dzieci i młodzieży w Łodzi.

Zeznanie Henryka Chrzanowskiego (ur. 1928 r. w Bydgoszczy), 1969 r. [2]

Ja i moja siostra Krystyna [nazwisko po mężu Migacz] podpaliśmy jakieś zabudowania wspomnianego gospodarza i za to zostaliśmy osadzeni w łódzkim obozie.

Zeznanie Janusza Prusinowskiego (ur. 1934 r. w Warszawie), 1971 r. [2]

Od 15 maja 1944 r. byłam w obozie przy ul. Przemysłowej. Pobilałam się z niemieckimi dziewczynkami i za to wrocławskie gestapo zabrało mnie do Łodzi. W obozie byłam do czasu wyzwolenia.

Zeznanie Marianny Kowalewskiej (ur. 1928 r.), 1975 r. [2]

Jej rodzice zajmują się przemytem i stale są poza domem. W mieszkaniu znaleziono nielegalne zapasy żywności, dlatego jej rodzice są wciąż poszukiwani z polecenia niemieckich władz sądowniczych w Poznaniu.

Niemieckie uzasadnienie skierowania do obozu Sabiny Waligórskiej (ur. 1929 r. w Poznaniu), 1943 r. [2]

Bez opieki rodzicielskiej, zaniedbana w wyglądzie, w kilku przypadkach kierowała mniejszymi dziećmi, które umiejętnie wchodziły do sklepów i kradły kartki żywnościowe.

Niemieckie uzasadnienie skierowania do obozu Augustyny Barowiec (ur. 1929 r. w Jaworznie), 1943 r. [2]

Matka nie troszczyła się o dzieci i nie miała stałego miejsca pobytu i wciąż ukrywała się nie chcąc być wywiezioną do pracy w Niemczech.

Niemieckie uzasadnienie skierowania do obozu Teresy Małeckiej (ur. 1929 r. w Gnieźnie), 1943 r. [2]

Autór: Artur Ossowski (IPN Oddział w Łodzi)

Projekt plastyczny i skład: Urszula Szczyńska

Recenzenci naukowcy: dr Iwona Demczyk (IPN Oddział we Wrocławiu), dr Joanna Lubecka (IPN Oddział w Krakowie)

Recenzent plastyczny: Magdalena Ślądocka (IPN Oddział w Lublinie)

Wykorzystano na wystawie zdjęcia i relacje pochodzą z następujących archiwów lub publikacji:

(1) Centralne Archiwum Wojskowe w Rembertowie/Wojakowe

Biuro Historyczne

(2) Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi

[1] Niemiecki obóz dla dzieci przy ul. Przemysłowej w Łodzi –

narzędzie multimedialne, oprac.: Artur Ossowski (autor), Sebastian

Kokaszewski (projekt graficzny), Łódź 2018 r./IPN Oddział w Łodzi

Druk: SATORIdruk.pl

Łódź 2020 r.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Oddział w Łodzi

Pliki do pobrania

[Wersja elektroniczna wystawy w języku polskim \(pdf, 46.35 MB\) 11.01.2021 09:26](#)

[Wersja elektroniczna wystawy w języku angielskim \(pdf, 71.86 MB\) 11.01.2021 09:26](#)

zdjęcie zajawkowe

Opcje strony